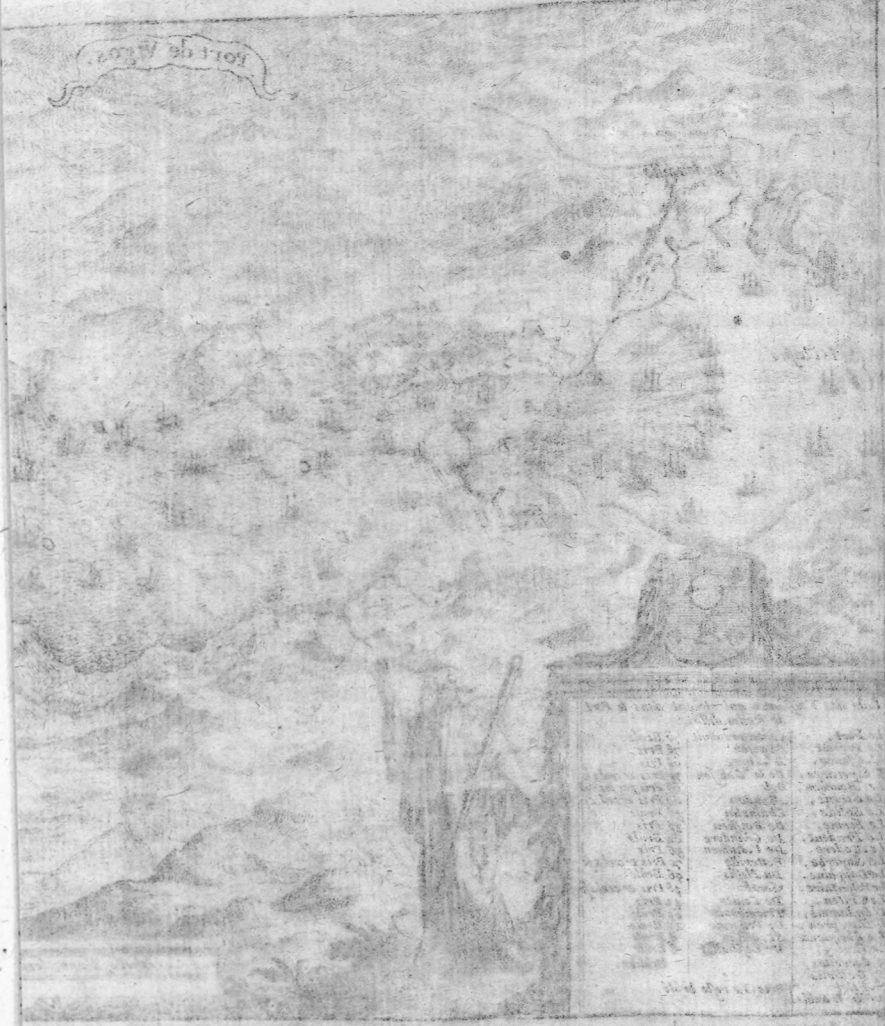

Port de V...
1771

1	2	3	4
1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	16
17	18	19	20
21	22	23	24
25	26	27	28
29	30	31	32
33	34	35	36
37	38	39	40
41	42	43	44
45	46	47	48
49	50	51	52
53	54	55	56
57	58	59	60
61	62	63	64
65	66	67	68
69	70	71	72
73	74	75	76
77	78	79	80
81	82	83	84
85	86	87	88
89	90	91	92
93	94	95	96
97	98	99	100

de Haven opwaarts/ tot op drie of vier mijlen van Rodondello/ alwaar de Franse Bloop/ en Spaanse Gallioenen/ geankert lagen/ onder de bescherminge van een Kasteel aan de eene kant/ en van verscheiden Batterpen/ aan weer sijden van de Baap van Vigos gelegen/ sijnde met geschut beplant/ om den ingang van de Haven/ die dooz een Boom/ of Staketfel van Masten/ Kabels/ Keetenen/ &c. was gesloten/ te bestrijken. De Bloop ter voornoemder plaatse geankert sijnde/ beriep den Admiraal der Engelsen een Krijgsraad/ van alle Generaals/ en andere Bevehebbers ter Zee en te lande; in welke met eenparigheid van stemmen besloten wierd/ dat aangesien men de vbandelijke Oorlogschepen en Gallioenen/ ter plaatse daar die lagen/ niet sonder groot gevaar met de gansche Bloop kon aantasten/ vijftien Engelse/ en tien Hollandse Schepen van Linie/ nevens alle de Vlaanders/ den aanval souden doen/ en haar uiterste vermoge aanwenden/ om de voornoemde bijandlijke Schepen te veroveren/ of te vernielen; dat de Fregatten/ en Bombardeer Gallioens/ dese souden volgen; en agter die de grootste Schepen/ indien sig eenige gelegenheid daar toe op dede/ doorzvingen. Van gelijken wierd besloten/ dat de Landmilite des anderen daags sou landen/ het Fort aan de Zuidzjde van Rodondello aantasten/ en van daar gaan ter plaatse daar men den vband de grootste afbreuk kon doen. Maar alsoo men de diepte van de Baap nog niet en wist/ bond men raadzaam/ de onderneminge met de kleinste Schepen te laten beginnen/ dog dat de Blagboerende Bevelhebbers/ om de aanbatters te meer aan te moedigen/ en op alles te beter opzies te stellen/ mede op deselve gaan souden. Ingevolge van dit besluit/ trad den Hertog van Gylmond/ met omtrent twee duisend man/ aan de Zuidzjde van de Baap/ sonder eenige tegenstand te ontmoeten/ aan Land/ en gelaste de Granadiers/ onder den Lord Vicomte Shannon/ regelrecht na het Fort te trekken/ 't welk den ingang van de Haven/ ter plaatse daar den Boom of Staketfel lag/ beschermde. Tussen het Fort en het Gebergte lieten sig omtrent agt duisend man te Doet sien/ dewelke na eenige weinig schermutselingen met de Granadiers de wijken namen: sijnde na alle apparentie den Mitschot van Gallicien/ van welke wy hier vooren gesproken hebben/ om dat dit juist de maand was/ in welke sy gewoon sijn te vergaaren. Gemelte Granadiers dzeben nog een partje te rugge/ volgden deselve na het Fort/ en namen aan de benedenste Batterpen/ soo als het Regiment van Churchill ook dede/ post aan de linker zijde. Na het bemagtigen der Batterpen/ weeken de vbanden in een oud Kasteel/ of steene Toorn/ en schooten daar uit een korten tijd op de bespringers. Dog by het openen van de poort/ om een uitval te doen/ dzongen de Granadiers nabinnen/ en overweldigden het/ wordende daar in gebonden drie honderd Franse Marines/ vpsstig Spanjaarden/ en veertig stukken Canon. Het Krijgsvolk dus ten negen uren geland sijnde/ gaf den Admiraal ten eersten sein/ om de Ankers te ligten/ de Linie te formieren/ en op de vbanden aan te gaan; 't welk by na ter selver tijd gesegt

46 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van
legt / ende gedaan wierd. Maar de voorzhoede binnen het bereik van
het Geschut der Batterien gekomende sijnde / quam'er soo grooten
silte / dat men verpligt was / het anker op't nieuw te laten ballen. Dog
omtrent twee uren een labber koelte ophomende / kaptten de Schepen /
die naast aanden byand waren / haar kabela / andere die wat verder af
waren / ligten de ankers / en liepen elk / na den rang waar in se ge-
plaatst waren / op den byand aan: moetende ondertussen alle het vuur /
dat van de Batterien als ander sijn gemaakt wierd / uitstaan / tot dat se
den voorszreven Boom / of Staketfel bereikt hadden. Den Vice-
Admiraal Hopson brak'er met sijn Schip de *Cobay* het eerst van al-
len dooz / maar de overige van sijn *Smaldeel* / als ook den Vice-Ad-
miraal vander *Goers* / met sijn verdeelingse / deinsden met opset een
weinig te rugge / om niet soo veel te grooter geweld tegen den Boom
aan te seilen / dog waren egter genoodsaakt / met doozsijdingen een
openinge daar in te maken. Den aanval wierd in maniere voorszreven /
manhaftig en met grootte dapperheid begonnen / hoewel het goed beleid
van de Landmilicie niet weinig tot de gelukkige uitvoeringe van desel-
ve contribueerde / synde daar dooz juist ter selver tijd het *Fort* / t welk
den Ingang beschermde / aangetast / wanneer de Schepen / die by
den Boom gekomen waren / daar uit de volle laag kregen / en seker-
lijk veel schade souden geleden hebben / indien men het selve niet regt
van pas / en in minder als een vicrendeel van een uur had bermee-
stert : gaande den Hertog van *Ormond* daar op / met sijn onderhoo-
rige *Milicie* / aanstonds na *Godondello* / alwaar deselbe een confide-
rabelen buit / aan *Silber* / en andere kostelikheden bonden. Soo haaft
en waren de Schepen niet dooz den Boom / of Staketfel / gebroken /
of de byanden staken / na het voorbeeld van *Monsieur de Chateaur-
naud* / hun Schepen in byand / lieten andere springen / of settense tegen
de wal aan : inboegen dat'er van agt en dertig Seilen niet een onge-
nomen / of ongeruineert gebleven is. Vijf Franse Oorlogschepen / en
vier Gallioenen getaakten in handen der Engelse / en de Hollanders
bematigden vyf Gallioenen en een Oorlogschip. De overige sijn of
verbyand / of aan strand gestooten / of gesonken. Den Admiraal der
Gallioenen / *Monsieur d'Aligere* / en den *Marquis de la Calissoniere* /
beneffens andere Bevelhebbers / en vier a vyf honderd gemeene
wieden gebangen. Ondertussen was het een vermakelijk / dog booz
sommige ook een gebaarlijk schouwspel / te sien / hoe alle het Geschut
op de byandende Oorlogschepen / en Gallioenen / van selber afging /
eu *Salvo* scheen te schieten / wanneer de vlam tot daar toe daar sp
stonden / gekomen was / en hoe deselbe Schepen als vliegende *Kraasce-
len* in de lugt sprongen / na dat de voorszreven vlam tot in de kruid-
kamer was doorzongen. Het Schip van den Heer *Hopson* was in
groot gebaar / vermits het dooz een Franse Vliender was in den byand
gestooten / waar dooz de gemelte *Hopson* genootsaakt wierd / om op
de *Domnuth* over te gaan / te meer om dat het Schip *Cobay* nog
boven dien de booz *Copmast* was afgeschooten / meest alle de seilen
ver-

berbyand / en dat het honderd en vyftig dooden / behalven negen ge-
quetsten / op had. Het verlies der overige Schepen was van weinig
belang / en dat van de Landmilitie maar van twee Officieren / en
omtrent de dertig of veertig gemeene : sijnde het verlies van de vpan-
den / de gebangenen uitgesonderd / ten naasten by het selve.

En actie die met reden by die van den dapperen Piet Hein mag ver-
geleken worden / uitgesonderd dat dese dooz de Hollanders alleen wierd
uitgevoerd / en datse bygevolge haar reekeninge ook wat beter daar
by bonden.

Hoe nu de gecombineerde Bloat / na het uitboeren van dese Expeditie /
op den dertigsten der voorszeyden maand / werc t' sel is gegaan / en
met Cer en Buit beladen / in haar respectie Habens aangeland; daar
van behoefte geen nader verflag te doen / alsoo het selve een saakt is /
die by vrienden en vpannen bekend is / en by de laatste geen minder
bzoefheid veroorzaakt heeft / als bzeugde en blijdschap by de eerste.

Soo ras en is men uit het gebied van Gallicien niet of men komt in
dat van Asturien / te weten / indien men den selven weg opvolgd / die wy
ons hebben voozgesteld : de Provincien en Koningrijken / die in den om-
metrek van Spanjen gelegen sijn / eerst rond gaande / latende Portugaal /
dat een Koningrijk op sig selven is / maar alleen tuffen beiden / en so ver-
volgens tot in het herte van Spanjen doozdringende.

Dit Asturien dan / het welke na alle apparense sijn naam ontfangen
heeft van de Sibiere Asturio, als Iberien / t welk tegenwoozdig Span-
jen genaamt wierd / van de Sibiere Iberus; is een Provincie van Span-
jen / gelegen ten Oosten van Gallicien / en ten Westen van Biscapen;
ten Noorden woosde bespoeld dooz den Oceaan / en ten Zuiden woosde
van Oud Castilien en het Koningrijk Leon gescheiden / dooz het Astu-
rische gebergte / by de ouden genaamt Vinnius en Vindius Mons, sijn-
de een groote keeten van bergen / afkomstig uit het Pyreneesche Ge-
bergte / en van het Oosten tot het Westen sig seer verre dooz Spanjen
uitstrekkende. Dese Provincie heeft omtrent vyftig mijlen in de leng-
te / en agtien daarse op het allerbreedste is. Se is vol Bergen en
Bosschen / slegt bevolkt / en nog erger gecultiveert. Men vind'er
Mynen van Azur / van Vermilloen / en van Goud / maar van dese
laatste wel het minste. De paarden van Asturien / die men na haar
Landaard Asturicones noemt / worden vooz de sterkste en beste klep-
pers gehouden van gansch Spanjen / en Martialis geeft'er het navol-
gende getuigenis van :

Asturien
Desselfs
gelegen-
heid en
groote.

Hic brevis ad numerum rapidos qui colligit ungues,
Venit ab auriferis gentibus Astur equus.

Dooz de rest woosd die Land verdeeld in Asturien van Obiedo / en
Asturien van Santillana. Asturien van Obiedo / by de Latijnen van dese Provincie /
naamt Asturia Overana, is het Westersche gedeelte van dese Provincie /
van het welke de Hoofstad Obiedo / en na dese Aviles / of Avila / de
vooz-

Verdee-
linge.

48 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van

Oviedo.

voornaamste Steden sijn. Oviedo, by de Latynsche Schryvers Evertum, is/ gelijk wy gesegt hebben / de Hoofdstad van Asturien / insonderheid van het Westersche / of Obietaansche gedeelte / gelegen omtrent de t'samenstrominge van de Ribiere Obe en Deba / waar vanse ook haar naam schijnt bekomen te hebben; tusschen de Stad Leon en Avila / seven mijlen van de eerste / en tien mijlen van de laatsie. Se wierd gebout uit de ruinen van een seer oude Stad / Lucus Asturum genaamt. Se heeft een Bisdom ahangelijsk van dat van Compostiel / en een Academie / maar die seer weinig vermaard is.

Avila.

Avila, Aviles, of Avilles, is een kleine Stad in het Obietaansche Asturien / ten Noorden van Oviedo; by de mond van de Ribiere Salon / digt by de Caap Suzan / gelegen; en word van de tegenwoordige Landbeschryvers vooz het Argenteola, of Argentiolum van het oude Asturien gehouden / hoewel anderen een ander plaatse / te weeten het Dooz Medules / in deselve conctree gelegen / daer vooznemen.

Santillana.

Het Asturien van Santillana / andersins Asturia Sanctæ Julianæ, is het Oostersche gedeelte van dese Probintie; van welke de Hoofdstad Santillana, en vervolgens Villa Viciosa, en S. Vincent, de voornaamste plaatsen sijn. Santillana, het welke ook Julianopolis, en Fanum Sanctæ Julianæ, genaamt word / is een kleine Stad tegen over Biscapen een mijl van de Zee / en vijf mijlen van S. Andreas gelegen. Se is nergens dooz vermaard / als datse de Hoofdstad is van het Oostersche gedeelte van Asturien / en aan het selve sijn naam geeft. De naam van Villa Viciosa word aan twee plaatsen van het Santillaansche Asturien gegeven; de eene ten Zuiden / en de andere ten Westen van Riba de Sela gelegen / hebbende een considerabele Haven / en daarom ook de voornaamste sijnde. Ferrarius is van gedagten dat dit het oude Veca is. San Vincent, of Fanum Sancti Vincentii, is een kleine Stad in Asturien / aan de Zee / drie mijlen ten Zuidwesten van Santillana gelegen; voozsien met een goede Haven / en beschermt dooz een goed kasteel. 't Is ten opsigt van dese verdeeling / dat men dit Landschap de naam van beide de Asturien geeft / niet tegenstaande het Obietaansche het voornaamste is. Insonderheid is het selve daer dooz vermaard geworzen / dat de Koningen van Spanjen / in het begin der agtste eeuwe / daer in haar Sitplaats genomen / en ook een tijd lang gehouden hebben / sig latende in deselve noemen Koningen van Oviedo. Want de Nooren / ten tijde van den rampsaligen Frederik / gansch Spanjen overtueldigt hebbende / so namen de Christenen / die der selven woede ontkomen waren / haar wijk en toeblygt in Asturien / op hooppe om daer en veiliger te sijn / en sig tegen het aandringende geweld der byanden te beter te verweeren. Onder dese nu waren de Bisschoppen en Edele de voornaamste / die ten weerkanten sozge hadden gedragen / van soo wel haar beste goederen / als den schat der kerken / hier in veiligheid te bzingen; 't welk dan niet weinigt tot de nodige substantie van dese elendige overblyffelen / die sig dikwils in spelonken en hollen moesten verbergen / contribueerde. Op soodanigen wijze nu omtrent

omtrent de vier jaren sonder Koning en Opperhoofd geleest hebbende/ soo verkorense eindelijk enen Pelagius, uit het Koninglijk geslagt der Gothen/ een dapper en godsalig Prins/ en uitstekende bemind onder de syne/ tot haar Koning: de eerste die sig Koning van Oviedo noemde/ en aan wie den titel van Don gegeven wierd/ sijnde deselve vooz desen/ na het getuigenis van Mendorus, maar alleen aan de Heilige toegelegd. Pelagius tot Koning verkoren sijnde/ liet niet na sig op alerhande wyse te versterken/ de vbanden waar hy konde afzueyk te doen; sig eerst meester makende van Gallicien/ naderhand van het Noozder gedeelte van Leon/ en eindelijk van de Hoofstad selve; se derd welken tijd hy/ en syne nasaten/ Koningen van Leon syn genaamt geweest. Invoegen dat Asturien/ se derd de komste en overheeringe der Mooren/ de eerste en eenigste zetel en schuilplaats der Koningen van Spanjen geweest is/ uit dewelke sy van tijd tot tijd haar vbanden/en t'elkens haar geluk/ gepousteert hebben/ totdatse in den jare 1492. onder Ferdinandus Catholicus, de selve/ met het innemen van Granada/ ten eenemaal verdzeben hebben. Geen wonder dan/ dat de eerste Koninglijke Prins/ en psumptive erfgenaam van Spanjen/ om voozgemelte reden/ Prins van Asturien genaamt word/ soo als hier vooren reeds is aangewesen. Ten minsten dunkt my/ dat desen titel soo illuster is/ als dat den eerstgebooren Prins van Frankryk/ Dauphin genaamt word/ na een Provincie van dat Koningryk/ dooz Humbert de Tweede/ onder dese conditie aan Philippus de Valois, Koning van Frankryk/ in den jare 1349. gegeven/ dat den selven vooztaan de naam daar van sou moeten dzagen/ als mede se derd dien tijd exactelyk is waargenomen.

Onder de Provincien tot het Koningryk van Spanjen behoorende/ is die van Biscapen/ waar van wy nu vervolgens spreken sullen/ Biscapen. geen van de minste. Se wierd in voozleden tyden Cantabria genaamt/ en strekte sig veel verder uit als tegenwoozdig; te weeten/ indien het in sijn gansche uitgestrektheid genomen wierd. Want dan begreep het niet allcen het gansche Wester gedeelte van het tegenwoozdige Biscapen/ van Laredo af beginnende/ en het gansche Ooster gedeelte van het tegenwoozdige Asturien/ van de Golf van Aviles aabangende; maar ook de Noozder gedeeltens van het Koningryk Leon/ en Oud Castillen/ en was een vooznaam deel van het Carragonische Spanjen. De Hoofstad van dit Landschap was Juliobriga Colonia, een plaats in Oud Castillen/ op den oever van de Riviere Iberus, twee mijlen van desselvs oorsprong/ gelegen; tegenwoozdig bekend onder de naam van Kepnosa/ of soo andere willen van Puentibze/ een Dozz niet verre van het eerste gelegen. De Cantabriers waren een seer strijdbare Natie/ en geloofden selfs dat men niet eerlyk kon leven/ sonder te oorlogen. Hier van daan was het/ datse haar vyzheid lange tegen de Romeinen beschermt hebben/ ook en sijnse dooz de Mooren/ ten tijde van den ongelukkigen Roderik/ noit ten eenemaal t'ondergebragt.

Deffels
verdeelin
ge.

Het tegenwoordige Biscapen kan ook in tweederhande opsigten worden aangemerkt / te weten / vooz soo verre het selve den Koning van Spanjen toebehoord / en vooz soo verre een gedeelte van het selve onder Bzankrijk hoort / en daarom ook het Franse Biscapen genaamt word / sijnde de Hoofdstad van het selve Bajona. Maar alsoo ons vooznemen maar alleen is / om H. Ed. een beschryvinge van den eijgenlijken staat en gelegenheid van Spanjen te geben ; soo sullen wy van de rest niet verder spzeken / als vooz soo verre het selve daar aan paald / of eenige andere relatie daar toe heeft.

Gelegen-
heid en
grootte.

Vrugt-
baarheid,

Het eijgenlijke Biscapen dan / waar van wy tegenwoordig spzeken / is een Provincie van Spanjen / ten Noozden bepaalt dooz den Oceaan / andersins de Cantabysche / of Biscapysche Zee / ten Westen dooz het Santillaansche Asturien / ten Oosten dooz de Landschappen van Alava / en Guisuscoa / ten waar men deselve daar onder reken- de / soo als men doed / wanneer men Biscapen in sijn allerbreedste be- teekeninge neemt / gelijk wy / om de natuurlijke connerie te beter te observeren / ook tegenwoordig doen sullen. Het selve op die maniere genomen / heeft omtrent dertig mijlen in de lengte / van het Oosten tot het Westen te rekenen ; maar de byzette / die van het Noozden na het Zuiden gaat / is veel kleinder / en op sommige plaatsen nog daar en boven seer ongelijk. De lugt is'er seer gematigt / en by gebolge ook seer gesond : En niet tegenstaande Biscapen doozgaans seer Berg en Boschagtig is / en dat'er by na geen wijn of koozn wast / soo is'er nochtans soo grooten overbloed van allerhande vuzgten / dat men vooz beertien Marabedis / sijnde nog geen vierde deel van een Heaal / so veel Oranje appelen sou konnen koopen / als een Muss-ezel dzagen kan. De appelen wassen'er in ongelooftijken overbloed / en men maakt'er een seer goede Cider van / die hier in plaats van wijn gedronken word. Van gelijken vale'er een groote meenigte van Castanjen en Okker noo- ten. Daar sijn veel Wser en Staal Mijnen / die soo wel haar vooz- deel uitleveren / als het Harst / 't welk uit de Pijn-boomen waar van se gansche Boschen hebben / getrokken word. De Inwoonders van Biscapen worden vooz de rechtijkste en redelijkste van gansch Span- jen gehouden / en sijn vyz van alle schattingen en beswaarnissen. Hier dooz gebeurde het / dat wanneer in den jare 1632. een nieuwe tol op het sout gestelt werd / de Biscapens binnen Bilbao alle des Konings Amtluiden / die derwaarts waren gesonden / dood sloegen / als ook die van den grooten Admiraal / en over de drie duisend Soldaten / die haar van 's Konings wegen hier over meenden te straffen / die alle in de Zee geworpen wierden.

Mijnlike
taal.

Dit Landschap leverd veel goede Mattrosen uit / en de Inwoon- ders in 't gemeen sijn doozgaans soo rat en vaardig / datse de Roefen met soo veel snelheid ophalimmen / als een hert sou doen konnen. Maar belangende haat spzakt (indien men anders soodanig gebabbel als sy spzeken / een taal mag noemen) deselve is soo behoefstig van woozden / dat men met een van deselve verscheiden saken uit moet dzukken / om dat

dat men met een van deselve verscheiden saken uit moet drukken / om dat men geen ander bind / dat daar toe bequaam is. De inboozlingen kunnen deselve maar alleen verstaan / en om deselve nog te meer booz haar in eigendom te houden / soo bedienense sig noit / of immers heel selden / daar van om daar in te schryven: Hier van daan is het / datse haar kinderen het lesen en schryven in de Franse / of Spaanse taal laten leeren / na dat haar dese of gene het meest te stude komt. Haar kleedinge heeft ook iets bysonders / of liever mislyks en wanstalligs. De rokken sijn lang en wijd / en de mouwen die booz open sijn / komen niet aan den elleboog. Die van het hemd sijn soo ruim / dat sp'ere uit hangen / langer als haar rokken. Sp dzagen beff in sonder kragen aan haar wambals / en parukken in een van de welke meer haire is / als om hier goede te maken / van noden was. De lokken daar van sijn soo dicht in malkander gekruid / als opgekooht paardshair / en slaan soo sijn als verkens bozstelen. Die haar eigen haire dzagen / scheiden het op de syde des hoofds / en strijken een gedeelte daar van agter de ooren / dewelke met die van Midas om de gzoote konnen twisten. De Vrouwen dzagen wozongen op haar hoofden als de Turken / meestendeels van roode en geele verwe; de jonge Dogters hebben de kruinen geschooren als Monniken / tot der tyd toe datse komen te trouwen. De booznaamste Steden van Biscapen / sijn aan de Zee-kust de Hoofdstad Bilbao, Castro de Urdiales, Laredo, en S. Anderos, binnen in het Land / Orduna, Messagna, en Duranga.

En kleedinge.

Bilbao, de Hoofdstad van Biscapen / leid by de mond van de Riviere Nervius, of Baycabal / de vermaardste van gansch Biscapen / omtrent twee mijlen van de Zee. Men houdse gemeenlyk booz het Flavio-briga van de Celtiberiers. Se is groot / wel geboutwt / en rijk van allerhande koopmanschappen / insonderheid van Spaanse wolle / waar van men reekend / dat uit Bilbao alleen jaarlyks meer als bystig Schepen na elders versonden worden. De Haven van Bilbao / die by de ouden Amanus portus genaamt wierd / is een van de besten van gansch Spanjen.

Bilbao.

Schoone haven.

De Stad is in een blakte gelegen / tegen ober welke gzoote Bergen sijn. 't Geen hier boren van de beleeftheid der Inwoonderen van Biscapen gesegt is / moet insonderheid van die van Bilbao verstaan worden.

Beleefde inwoonders.

Castro de Urdiales is een kleine Stad op de kust van Biscapen / tusschen Bilbao en Laredo / vier mijlen van de laatste / en omtrent ses of seven / van de eerste plaats / gelegen. Alles wat daar van te seggen is / is datse een goede haven en een goed kasteel heeft. Laredo is van gelijken een kleine Stad / op de kust van Biscapen / elf mijlen ten Westen van Bilbao gelegen; hebbende een gzoote / en te gelijck een seer weilige haven. S. Andero, S. Andreas, of Fanum Sancti Andreæ, en Andreanopolis, by de ouden genaamt Flavionavia, is ook een Zee stad van Biscapen / gelegen op een klein half-elland / omtrent agtien mijlen ten Westen van Bilbao. Se heeft een goede haven en word beschermt dooz twee citadellen. Men versekerd datse eerst Larabota,

en naderhand Fanum S. Trudonis, genaamt is / en dat van dit laatste de naam van S. Andreas by corruptie is voortgekomen. Orduna, Messana, en Durango, hebben niet bysonders / als dat het soo veel Landseden van Biscapen sijn / de eerste tien / en de laatste vijf mijlen van Bilbao gelegen / en de middelste tusschen de Steden Victoria en Orduna / niet verre van de riviere Nervius, of Bapcabal.

Het Landschap Alava.

Alava, of Alaba, 't welk dan eens tot Navarre / dan tot Oud Castilien / dan tot Biscapen / soo als wy tegenwoordig mede doen / gerekent wierd / is een klein Landschap van Spanjen / sig uitstrekken de langs de riviere Iberus, en na de kleinheid van het selve geen gebrek van koozn / byugten / en nog veel min van wijn hebbende. De boornaamste Steden daar van sijn de Hoofdstad Victoria, en na dese Frevino, en Salvatierra.

Victoria.

Victoria, de Hoofdstad van het Landschap Alaba / leit beneden aan het Gebergte van S. Adriaan / twaalf mijlen ten Zuiden van Bilbao. Se is eer bequaam en scap te noemen / als groot en pragtig: egter wordse omringt dooz twee muren / waar van de eene aloud / en de ander van een hedendaags maaksel is. Veel Edelen van het Land / veel kooplieden / als ook veel Handwerks liuden houden sig hier op / wegens het vermaak / en koophandel van Wier / Wijn / en Wolle / &c. Dese is de eerste plaate vooz de reisigers / daar men uit Frankrijk komerde / sig moet aangeben / en een bewijs byzief nemen van 't geen men met sig voert: Sels sou men sonder dat geen nieuw hembd mogen mee nemen / ten waar men het alvorens in 't water gestookt had. Men moet ook de klingen metten / of die wel haar behoorzijke lengte hebben; en wil men anders wel voortkomen / soo diend men sig hier wel van een Spaans Barbier / na de mode van desen Landaard / te laten scheren. Hier beginnen ook de wagenen in de Stadspoorten / die haar vereering willen hebben / en welkers onbillikheid en knebelarpe men dooz gansch Spanjen te verwagen heeft. Den Reysiger moet sig hier ook van een mande / die sy Alforgas noemen / boozsien / om boozraad van spijse mee te nemen / als mede van een lederen flesse / Botta genaamt / om wijn in te doen; gemerkt den slegten toestand der Herbergen van Spanjen / daar men alles wat men van noden heeft / mee moet byzengen: Van welke Herbergen / dese Ventaas noemen / ik H Ed: eens booz allen het volgende bescheid moet doen / om dat het over al / dat is te seggen / dooz gansch Spanjen / op een en deselve wyse daar mee gelegen is. Men komt ten exempel / vermoett en afgestooft in dese Herbergen / verbyzand dooz de hette van de Sonne / of verkleumt dooz de koude en sneeuw / want tusschen dese twee uitersten hier omtrent weinig middelmaat is / en men bind'er nog te byten / nog te byeeken. Eerst treed men af in den stal / en daar na kilimt men optwaarts na een boben quartier. De stal is gemeenlyk vol van de Muil-Gezels / en van de menschen dese byziben; dewelke booz de nacht haar bedden van de tuigen deser beesten maken / dienende haar deselve des daags booz tafelkleeden. De trap

Slegte herbergen in Spanjen

langt

langſ welke men opgaat gelijkt wel na een ondeugende ladder / ſoo nauw en ongemakkelijk iſ ſe. Boven komende ontfangt u de Inſtrouw van den huife met een opgeſpelde tabbaard / en met neerhangende moutwen; als hebbende rjds genoeg om haar ſondaags pakje aan te doen / terwijl men uit de Hoſbaar komt / wordende het ſelbe nolt nagelaten / om datſe alle arm en hobaardig ſijn. Men doet u in een kamer gaan / van welke de muren wit ſijn / geheel bedekt met kleine Godbzugtige Schilderijtjes / waar van de beſte ſomtijds nauwelijks twee blanken waardig ſijn. De Bedſteden ſijn ſondergozdyinen / de Dekens van geſikt Catoen / de Slaaplakens ſoo groot als ſervetten / en de Serbetten ſoo groot als kleine kinder-nensdoeken: Ook moet men nog in een groote Stad ſijn / als men'er drie of vier vinden ſal / want anders hebben ſp'er geheel gene / als ook geen bozken om mee te eeten. In het geheele hujs iſ maar een eenige dzinkbecker / en ſo de Muldzybers deſelbe eerſt in handen hebben gekregen / ſoo als gemeenlijk gebeurt / ſoo moet men met geduld wagten / tot ſp ſe niet meer van noden hebben / of ondertuffen ſijn dozft uit een aarden kruik leſchen: want dit Eſelagtige ſoozt van Doerluiden met meer onſag gedient word / als dieſe mee bzengen. 't Iſ onmogelijk ſig te warnen by het buur datſe in haar keukens hebben / ſonder gebaar te lopen van te ſikken. Want daar en ſijn geen ſchoorſteenen in deſelbe / maar alleen een gat in de Solder / waar dooz den rook ſoo goet als ſe kan uitblijgt. Het buur legt in 't midden van de keuken / en 't geenſe bzaden willen / leggenſe tegen den grond op een dak-panne neder / het ſelbe met de hand omkeerende als het aan de eene ſijde gerooft iſ. Als het ſware ſtukken bleeſch ſijn / ſoo hangen ſp die aan een touw boven over het buur / ſonder ſig aan den rook te kreunen / waar dooz ſe dan ſoo pſelijk ſwart worden / dat men meer als genoeg aan het geſigt heeft. 't Iſ wel te bezjppen / dat de luiden die in deſe keukens / die men om doozgemelte reden wel by het Doozbutg van de Helle bergelijken mag / van geen beter gedaante ſijn: Men bind'er doozgaans een douzin van dit holkje / en die met een woozd ſoo ſwart als Megers / ſoo buil en ſinkende als verkens / en ſoo verplukt als bedelaars ſyn. Daar en boven ſijnſe dieſagtiger als een raven / en toonen niet de minſte genegenheid om u te dienen / als alleen om lets van u te ſteelen. Hoe geringe het ook iſ / al was het maar een ſpelde / ſoo iſ het altoos van goeden prijſe / mitſ ſp het ſelbe maar van een vzeembeling ontfutſelt hebben. Het eerſte dat de vrouw van den huife doet / iſ haar kleine kinderen by u te bzengen / en dat bloodzhoofs / al was 't in 't midden van de winter / en al hadden ſp maar een dag in de wereld geweest. Sp doet deſelbe u kleederen aanraken / en wyzft haar de oogen / de wangen / den hals / en de handen daar mede / waar dooz het ſchjnt dat men een heilig oberblijſſel van deſe of gene Sanct geworden iſ. Na het volbzengen van deſe plegtelykheid / ſoo vzaagt men u / of gp gelieft te eeten / en al was het middernagt / ſoo moet men na de Bleeſſhal / na de Markt / na de Gaarkeuken / na den Bakket / ja in 't hoozt dooz

54 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van
 geheele Spaen senden / en dat alleen om maar by een te halen / 't geen
 tot een sobere maaltijd van noden is. Ook en moet H. Ed. niet
 gedenken / dat om iets van 't gene voornemt is te bekomen / het ge-
 noeg / is te seggen / byengt of beschikt my dit of dat ; want behalven
 dat men dese noodzakelijkheden noyt vind in de Herbergen / so vind men
 se ook selden in de gemeene Doopen of Steden. En geset eens dat het
 te bekomen is / soo moet men eerst een begin maken met geld te geven/
 inboegen dat u maaltijd al vooz af gerekent en betaalt is / eer dat men
 iets genuttigt heeft ; sijnde de Waard niet verplicht u iets anders als
 den diens / en de bloote huisbestinge te geven. Tot reden daar van seg-
 gense / dat het onredelijk is / dat een persoon alleen / by voozbeeld een
 Herbergier / alle het voozdeel der reisende luden trekken sou ; maar
 dat het billijker is / dat de winst dooz veel handen verdeeld word. Maar
 om H. Ed. mijn gevoelen te seggen / ik geloove dat de armoede deser
 waarden daar van de eenigste en ware reden is / hebbende dese halsen
 het verlag niet om soo veel voozraad op te doen / of zelfs wanneer het
 de noodsaakelijkheid bereischt / vooz haar eigen geld te loopen. En dese
 slechte bestellinge der Herbergen is een der moepelykste dingen vooz een
 Reisiger in gansch Spanjen. Van Trevigno en Salvatiere valt vooz ons
 niet anders te seggen / als dat het twee kleine Steden in het selve Land-
 schap sijn / de eerste vier mijlen van Miranda de Ebzo / de laatste drie
 mijlen van het voozscheyden Victoria gelegen.

Guipuscoa

Het laatste gedeelte van Biscapen is het Landschap of de Provincie
 van Guipuscoa. Het word bepaalt aan de Noozdynde dooz de Biscap-
 sche Zee / aan de andere zijden word het omringt dooz een grooten
 omkring van Bergen / die het Gebergte van S. Adriaan genaamt
 word / en het selve scheid van het oetrige Biscapen / en van het Ko-
 ningrijk Nabarre ; de Riviere Bidassao scheid het selve omtrent sijn
 uitgang van het Labourd / of Tractus Lapurdensis , een Landschap in
 Gasconien / van het welke Bajone de Hoofdstad is / en na het selve
 S. Jan de Luz / &c. in consideratie komen. In dese Provincie sijn
 verscheide fraje Steden / onder welke S. Sebastiaan, Tolosa, Passagio,
 Placentia, en Fontarabien, de voornaamste sijn / ook is 'er Aser en
 Staal in overbloed / sijnde insonderheid dit laatste hier so sulver / dat 'er
 geen beeter in gansch Europa gebonden word / wordende daar mede /
 soo wel als met de wolte die uit Oud Castilien gebragt word / in dese
 quartieren ook een groote Regotie gedreben.

S. Sebastiaan.

S. Sebastiaan, of Fanum Sancti Sebastiani, is een van de voornaamste
 steden van Guipuscoa. Se legt aanden voet van een Berg / die haar aan
 de eene sijde tot een dijk tegens de Zee verstrekt / welke so dicht daar by is /
 dat se als een Bap daar in maakt / en de Schepen tot aan de Doet van den
 Berg komen / om sig daar in vooz het geweld der Zee en stormwinden te
 bergen / hoewel de Ophanen des niet tegenstaande hier dikwils so ge-
 baarlijk sijn / dat Schepen / die in de Haven ten anker leggen / daar
 dooz te gronde gaan. Dese Haven is groot en word met twee hoof-
 den

den gefloten / die maar eben openinge laten / waar door een eenig Schip reffens in kan komen. Vlak daar by is een gzoote vierkante Cooren / binnen welke altoos een goede besettinge is / om de Stad door een byandelijken overbal te beschermen. De Stad is met een dubbelde Muur omringt / en na de Zeekant leggen veel Bolwerken en halve Maanen / die alle met Kanon wel voorzien sijn. De Voorstad is uitstekende vermakelyk / door dien / soo als ik gesegt hebbe / de Zee haar tot een gragt versierkt. De Straten in de Stad sijn lang en breed / met gzoote witte steenen bebloert / welke seer effen / en altijd schoon en suiver sijn / dat gansch wat raars in Spanjen is. Het Kasteel / of Citabelle / legt seer hoog / en is met schoone stukken Kanon / dat daar in meenigte geplant is / wel voorzien: Maar de besettinge is door de slojdigheid der Spanjaarden / somtyds soo swak / dat de wyben die met haar Spintokken souden konnen verjagen. In dese Stad onthouden sig allerhande Natien / wegens den Koophandel / die'er seer groot is / insonderheid in wolle / die daar uit Oud Castillen / soo als wy reeds gesegt hebben / in gzoote meenigte gebragt word. Invoegen dat Bilboan S. Sebastiaan inderdaad de twee voornaamste Havens sijn / die den Koning van Spanjen niet alleen in Biscapen / maar ook aan den ganschen Oceaan heeft. In de Kerken siet men by na op alle Altaren het Beeld van den H. Sebastiaan / Patroon van de Stad / aan een Zuil gebonden / en met pylen doorzochten. Doorgaans word dese Stad Donaktien genaamt / 't welk sommige willen dat door verbasteringe van het woord Don Bastia van daan komt ; maar andere oordeelen niet beter fondament / dat Donaktien soo veel te seggen is / als Don Sebastianus , om dat het woord van Don , in de Cantabysche taal / Sanctus , of Heilig beteekent. Nog wordt als iets bysonders aangemerkt / dat in dese Stad geen vreemdelingen haar eigen wooningen mogen hebben / maar genoodsaakt sijn by de Burgers te weonen / waer door se een ten honderd van al haar koopmanschappen moeten betalen : sijnde het selve / soo men wil hier van daan gekomen / dat wanneer de Vlamingen daar begonden te Negotieren / sy uit beleefdheid soo veel aan haar waayden gaven / 't welk naderhand in een gewoonte veranderd is. Daar en boven hebben de Inwoonders van dese Stad een bysonder voorregt / op het welke sy ook niet weinig roemen ; bestaande hier in / dat wanneer se met den Koning van Spanjen / wegens enige saken handelen / en dat directelyk met hem selve / sy niet bloten hoofde tot haar moet spreken: Nog hier van wetense geen ander reden te geven / als dat sy daar van in possessie sijn. Egter is het seker / dat sommige plaatsen in Spanjen / bysonder gzoote voorregten hebben ; waar van wy de staalties by nader gelegenheid verder sullen verhalen.

Grooten Koophandel, die aldaar word gedreven.

Waar van daan die benaminge bekoemen heeft.

Vreemdelingen op wat wyle die daar gehandelt worden.

Groot voorregt van die Stad.

Tolosa, of Tolosette, is de Hoofdstad van Guipuscoa / door de rest op de Riviere Oris / of Melansco / vier mylen ten Zuiden S. Sebastiaan gelegen.

Tolosa.

Passagio is een Stad met een Kasteel / tusschen S. Sebastiaan en Fontarabi

Passagio.

tarabien aan de Zee gelegen / en wel voornaamlyk vermaard / wegens sijn goede Haven / en wegens de meeningvuldige Schepen die daar getimmerd worden.

Placencia.

Placencia in tegendeel is een Stad Landwaart in / aan de Rivièr / Deba / gelegen / agt mijlen van S. Sebastiaan / tegen het Zuidwesten. Ze is na haare groote seer Volkrijk / en heeft in haar gebied uitscherende goedeyster Mynen.

Iron.

Iron heeft niet aantmerkelijks / als dat het de eerste plaats is / die men uit Frankrijk komende ontmoet / een halve myl van de Rivièr Andapa of Iron / waar vanse de naam ontfangen heeft / en een heele myl van het overschoone Dijk / S. Jan de Luz / de laatste plaats in Frankrijk / aan de ober syde van dese Rivièr / gelegen ; en dat men als dan sig in een andere wereld komt / de Caal en Zeeden soo verscheiden synde / dat geen van beide de minste over een komst heeft.

Fontarabien.

Fontarabien, by de Latynen genaamt Fons Rapidus, is een kleine / maar egter seer sterke Stad in Guipuscoa / gelegen aan de mond van de Rivièr Andapa / of Vidassoa / daar deselve in de Zee van Biscayen valt / tusschen de Steden S. Sebastiaan en Bajone / drie mijlen van de eerste / en ses van de laatste / en bygevolge op de uiterste Frontieren tegen ober Frankrijk : waarom deselve altyd booz een plaats van groote aangelegenheid gehouden is.

Maac a propos van Fontarabien / en de Rivièr Andapa / soo moeten wy den oorsprong / en gelegenheid van dese laatste een weinig nader betragten. Dese Rivièr / die andersins ook de Rivièr van Iron genaamt word / heeft sijn oorsprong in het Pyrenesehe Gebergte / en een tijd lang dooz het Koninkrijk van Navarre gelopen hebbende / dientse tot een scheidinge van Frankrijk en Spanjen / sig ontlastende / so als wy gesegt hebben / in de Biscaysche Zee by Fontarabien. Een myl boven Fontarabien sozmeertse een klein Eiland / l'Île des Faisans, of andersins het Eiland der Conferentie genaamt / om dat op het selve den Cardinaal Mazarin, wegens Frankrijk / en Dom Louis de Haro, wegens Spanjen / in den jare 1659 te samen quamen / en de Vyde tusschen dese twee Koninkrijken / en het houwelijck tusschen Lodewijk de Veertiende, en Maria Thereza, Infante van Spaenjen / sloten. Ober dese Rivièr / die andersins gansch niet groot is / uitgesonderd wanneer se dooz de gesmolten sneeuw is opgestuolen ; sijn eertijds groote twissingen tusschen Frankrijk en Spanjen geweest / de eene en de ander sig den eigendom van deselve toeschrijvende ; welck verschild dan tusschen die van Fontarabien / en Andapa ; een plaats aan de ober syde van dese Rivièr / regt tegen ober Fontarabien gelegen ; dikwils dooz het Duistregt beslegt wierd. Dit verpligte de Koningen Lodewijk de Twaaftde / en Ferdinand de Catholyke ober een te komen / dat deselve aan beide de Natien gemeen soude sijn / en elk eben veel regt daar toe hebben. Hier van daan is het / dat de Franssen het Veerloon ontfangen / van die gene die uit Spanjen in Frankrijk ; en de Spaanssen van die gene die uit Frankrijk in Spanjen overkomen ; want men laat sig hier niet schuiten oversetten.

Maac

Maar 't geen *H. Ed.* niet min vzeemd / als aardig sal voozkomen / is / dat wanneer men dese Riviere af of opbaren wil / het selve dooz den dienst van seekere jonge Dogters wozd uitgeboerd / en dat met sulken ongemeenen adzesse en vaardigheid / datse de beste Bootsgesfel daar in beschamen souden. Noit sag ik grooter ooreenkomst tuschen het gene men in voozleden tijden van de Amazonen gesegt / of liever verdigd heeft / als 't geen men in der daad ondervind in dese Dogters van Neptunus, uitgesonderd dat dese tot dienst van haar eben naaften / sig met een gansch onschuldige oeffeninge besig houden; daar gene tot verderf van het menschelijke geslagte scheenen gebooren te sijn. Want om van haar gebaante / nog kleevinge / niet te spreken / die beide uitnemende scap en beballig sijn; soo sal ik alleen maar seggen / dat dese rustige Basinnen als een Republique op sig selven hebben; staande onder het opsig van bejaarde Dogters / daarse aan gehoosamen / als of het haar Ouders en haar Overheden waren. Sy woonen in Putten langs den Oever van de voozschzeven Riviere; hoewel andere willen / datse haar vooznaamste sitplaats in Krenteri / een Vlek omtrent deselve gelegen / hebben. Geen Mang / nog getrouwde Doutwens dulden sy in haar geselschap / en om het selve staande te houden / so siet men'er van tijd tot tijd jonge Dogters van alle kanten daar na toe schieten; somtijds wozen'er ook bande Ouders / kinderen die nog seer jong sijn / daar na toe gesonden. Dze van dit geselschap nemen een Daartuig waar; twee die vooz Roepsters / en een die vooz Stuurman speeld. Maakt'er eens een buiten boozd / of op een andere wyse in 't Water; swemmen is de boodschap / waar inse trots de beste geoeffend sijn. Krijgt iemand onder haar lust tot trouwen / die gaat na Frontarabien / sijnde de naaste Stad aan haar woonplaats / ter Misse; daar dan de Jongmans ook gewoon sijn te verschijnen / om een Drijster na haar welgeballen te verkiefen. Wanneer hy een van deselve vooz sig heeft uitgekeeken / en genegen is daar mee te Trouwen / soo verboegd hy sig by de Ouders / of Bloedvrienden van sijn beminde / geeft deselve sijn genegenheid te kennen / komt met haar wegen alles over-een / en dat gedaan sijnde / wozd de Dogter van die alles verwittigt. Staat haar de saak aan / soo balt'er niet anders te doen als te Trouwen / en haar voozgaande geselschap a Dleu te seggen: 't welk ik *H. Ed.* van gelijken doez; vermoed sijnde van soo grooten en ongemakkelijken weg te hebben afgelegd.

Ik weet dat *H. Ed.* van mijn opregtigheid en goedetrouwte volkomen overtuigd is / en dat niemand een grooter vband van beuselagtige bertellingen en onwaarheden is / als ik ben / en daarom verskere ik *H. Ed.* dat al het voozschzeven / hoe vzeemd het ook sou mogen schijnen / een loutere waarheid / en op ontwijfelbare onderbindinge gegzondbest is. Heeft het de eere gehad / *H. Ed.* te behagen; en tot vermaak te sicekken / het selve sal my te aangener sijn / als die geen ander doelwit hebbe / dan maar by alle gelegenheden te mogen toonen / met hoe veel pver ik ben en blyve /

MYN HEER, &c.

VIER-

VIERDE BRIEF.

Behelsende een beschrijvinge van
Navarre, Arragon, en Catalonien.

M Y N H E E R ,

Navarre.

De Reise dooz Gallicien / Asturien / en Biscapen heb-
bende afgelegd / soo komen wy nu tot Navarre. Dit
Koninkryk / 't welk met dat van Oviedo sijn begin
genomen heeft / was vooz desen veel grooter / als te-
genwoordig; alsoo niet alleen gansch Biscapen / maar
ook de Steden Logronno / en Calahorra / in Oud
Castillen / daar toe behoorden. Garfias Semenus, of Xi-
menes, was 'er de eerste Koning van / en het heeft sederd die tijd / te weten /
van den jare 716. tot den jare 1512. sijn eigen Koningen gehad / wanneer
het dooz Ferdinandus Catholicus, Joao d'Albret; die het selve met
sijn huisvrouw Catharina / Dogter van Gaston / Koning van Na-
varre / Graaf van Foix / Bearn / Bigorre en Bienna / behouwtijkt
had; wierd ontwelddig; ten minsten vooz dat gedeelte / 't welk over het
Pyreneesche gebergte / na de syde van Spanien legt. Waar by ik
niet kan nalaten / een kleine / dog egter noodzakelijke aanmerkinge /
over de wisselballigheden der aardsehe dingen te maken: Hier in be-
staande / dat den vooznoemden Garfias Semenus in die tijd soo ver-
mogen was / dat hy aan Aznat / een Soon van Eudon / Hertog van
Aquitania / den tijtel van Graaf van Arragonien gaf / en dat uit
erkenenis / om dat hy de Moeren verscheide plaatzen in dat gewest had
afgenomen; en dat naderhand die gene die den voozschreven Aznat ge-
suceddeert hebben / niet alleen tot den Koninklijken tijtel sijn verheven /
maar ook de nabolgers van haar eerste insteller uit haar eigen Koning-
ryk verdreven hebben.

Hendrik
de Vierde
brengt het
selve aan
Frankryk.

Maar
Spanjen

Wel is waar / dat Hendrik de Vierde / wettige erfgenaam van het
Koninkryk Navarre / het selve aan de Kroon van Frankryk gehegt
heeft / en dat 'er de Koningen van Frankryk sederd die tijd de naam
van dragen; Maar ook is waar / dat 'er de Koningen van Spanjen
nogtans het grootste best van hebben: sijnde het dese soo wel getegen /
dat sy haar gebied daar dooz tot aan het Pyreneesche gebergte uitstrek-
ken / die haar met eenen vooz een bequame seydsmuur strekken.
Ferdi-

Ferdinand de Vijfde / Koning van Arragon / had / gelijk wy gezegt hebben / het selve Joan d'Albzet / Grootvader Maternel van den d'ijk de Grootte / afgenomen: Maar Carel de Vijfde / ('t sp uit woeging van sijn gemoed / 't sp om dat hy vooz sijn overlijden nog een werk van eclat doen wilde / of eindelyk / om dat hy nu dog niet meer regeren konde) gelaste / op sijn uitterste gekomen sijnde / aan sijn Soon Philippus de tweede / het Koninkrijk Nabarre aan den Koning van Frankryk te resituieren. Maar dese hier niet veel sin in hebbende / te beeter daar van acquiteerde als sijn Vader / en sekerd die tyd is 'er de stof ingekomen / te meer om dat het buiten de mode is / het geen men eens veroverd heeft / op sulke een wyse te resituieren.

heeft'er het grootste besit van.

Om dan tot de beschryvinge van Nabarre te komen / soo is het selve vooz een gedeelte aan dese / en vooz een gedeelte aan gene syde van het Pyreneesche gebergte gelegen. Het gedeelte dat aan dese syde van het Pyreneesche gebergte legt / en den Koning van Frankryk toebehoord / word het lage Nabarre / of Navarra Inferior genaamt / en behoort tot het Basques / of Regio Vascorum, in Gasconien; tusschen het Labourd / de Vallee van Soule / of Subola, en het Pyreneesche gebergte; waar door het van het ander gedeelte wordt afgescheiden. De voornaamste plaatsen daar van sijn St. Palais / en St. Jan de Pie de Port: van dewelke / nog ook van het Land waar in se gelegen sijn / wy niet verder melden sullen / om dat se buiten den omtrek van Spanjen sijn.

Behoort ten deele aan Frankryk.

Het ander gedeelte dat aan gene syde van het Pyreneesche gebergte legt / en het hooge Nabarre / of Navarra Superior, genaamt wordt / is eygentlyk dat gene / 't welk tegenwoordig onder de naam van het Koninkrijk Nabarre bekend is / en den Koning van Spanjen toebehoord. Dit selve nu word bepaald ten Zuiden door het Koninkrijk van Arragon / ten Westen door Oud Castilien; ten Noorden door Biscapen; en ten Oosten door het Pyreneesche gebergte / 't welk het selve hier ter plaatse van Gasconien scheid.

Ten deele aan Spanjen.

In 't algemeen is het selve een seer bergagtig / en onbzugtbaar Land / uitgesonderd dat'er nog eenige weyden vooz beesten sijn. Het word verdeeld in vyf Landenschappen / die men na de taal van het Land Mirindadas noemt / en die haare naam ontfangen van soo veel Steden als in deseelve gelegen sijn / als namentlyk de Hoofdstad Pampelona, vervolgens Estella, Olita, Tudella, en Sanguesa.

Word verdeeld in vyf Landenschappen.

Pampelona, Pampelune, en Pompeiopolis, de Hoofdstad van het Koninkrijk Nabarre / is gelegen op de Riviere Arga / tusschen Bajone en Olite / sestien mijlen van de eerste / en negen mijlen van de laatste / en omtrent een diergelyke myl van den Doet van het Pyreneesche gebergte. Het is een sterke / en seer oude Stad; die men wil dat door Pompeius de Grootte, wanneer hy tegen Sertorius te Velde trok / gebouwt is / wordende om dese reden na den Stigter / of Hersteller van deseelve / Pompeiopolis genaamt. Philippus de Tweede liet'er een

Pampelona.

Jchoone Citadelle van vyf Bastions maken / ombangen met een diepe gragt met water / behalven een groot Morras / dat rondom deselve legt ; en dat om de excursien der Franse te beletten / die dikwils tot op de Frontieren van Oud Castilien stroopten / en alles waar se by konden rabageerden. In dese Citadelle is een machine / waar mede een paard vyf Molens te gelijk kan bewegen / en in tijden van nood tagtig maten hooren 's daags malen : so dat dit een van de booznaamsie Frontier plaatsen van Spanjen is.

Stella.

Stella, of Estella, is de Hoofdstad van een Majoraat in Navarre / gelegen op de Ribiëre Ega / agt mijlen van Pampelone tegen het Noordwesten. Se heeft een sterck Kasteel / een woord van sommige gehouden booz het Carnonium, of Curnovium, der Vasconiers / hoewel andere het selve plaatsen tot Carnobio / een Doop in Navarre / op de Frontieren van Arragonen.

Olite.

Olite, Olitum, en Ologitis, is een kleine Stad in het Koninkrijk Navarre / gelegen op de Ribiëre van Cicados / agt mijlen ten Zuiden van Pampelone : en is met eene de Hoofdstad van een Castelnie / of Majoraat van het selve Koninkrijk.

Tudella.

Tudella, of Tutela, is een Stad in het Koninkrijk Navarre / gelegen tussen de t' samenstrominge van de Ribiëre Quellas / en Iberus / die welke men daar ter plaatse passeert over een steene brugge / ses mijlen beneden Calahorra in Oud Castilien. Se is al mede de Hoofdstad van een Bailiage of Majoraat in het boozschyden Koninkrijk.

Sangossa.

Sangossa, of Sanguesa, is eben eens als de boozgaande / een Stad met een Castelnie in het Koninkrijk Navarre / gelegen op de Ribiëre Arragon / agt mijlen ten Zuid-oosten van Pampelone ; en word van sommige booz het Oud Iturissa, een kleine Stad van de Vasconiers gehouden / hoewel andere het selve tot Subury / op de Ribiëre Agza / tussen Ronceval en Pampelone stellen.

Aardige
plaifanterie.

Er ik uit Navarre bertrek / waar van behalven het boozgaande niet veel bysonders te verhalen is / kon ik niet nalaten H. Ed. de volgende plaifanterie mede te deelen ; die by de Spanjaarden soo vast als een Evangelie geloofd word / en men soude werk binden / om van geen ketterpe dooz haar verdagt te worden / indien men deselve in twiffel trok. Siet daar hoe dat het hier mee gelegen is. In Navarre is een klein Steedje, S. Dominicus de la Chaussée genaamt / het welke de Pelgrims van S. Jacob niet nalaten sozgvuldig te bezoeken / en dat uit hoofde van het nabolgende Mirakel. Secker Herbergiers Dogter aldaar / wierd smoozlyk verliefd op een Pelgrim / die tot harent loeerde / maar het geluk niet hebbende van dooz den selven weder be mind te worden / soo sogtse het selve aan hem te werken / met hem eenig silberwerk van het huis heimlyk in den sak te sicken ; hem aanklagende dat hy het selve gestolen had. Dit was genoug om hem te doen ophangen / en syn lichaam wierd aan de gemeene weg ten toon gesteld. De Vader van dese Pelgrim eenige jaren daar na daar booz by passerende / sag het lichaam van syn Soon aan de galg hangen / van den

den welken hy fiederf fyn vertrek noit eenige tijding ontfangen had. Dese / soo gehangen / en half verrot als hy was / set tegen syn Vader / dat men hem op een onschuldige wyse veroordeeld had ; hem bidde / dat hy by den Corrigidor , of Regter van de plaats / gaan wilde / om hem daar van daan te doen wegnemen. De Vader den Regter ober tafel bindende / en hem van het gepasseerde verslag gedaan hebbende / soo wilde dese het een nog het ander daar van geloben / veel minder dat syn Soon / die soo lange gehangen was / tot hem sou gesproken hebben ; seggende dat dit soo onmogelyk was / als dat den Haan en de Henne / die gebzaden booz hem op de Tafel stonden / weder lebendig souden worden. Natuurlyks had hy dese woorden gesproken / of dese beesten wierden in een ogenblik met witte veren bekleed / soegen haar wicken / en spzongen van tafel op de aarde. Maar hoe belacchelyk dit gebal in sig selven is / soo is het nogtans seker / dat in de Kerke van dese plaats / beneffens den Altaar / een kruis gesien word / en in een Capelle van deselve / die met yfere tralien gesloten is / twee lebendige witte Hoenderen / te weeten een Haan met een Henne / waar van de eene eperen legd / en de ander sig aan syn gekrap laat hooren : En men verskerd by al wat heilig is / dat dit deselve Hoenderen syn / die by 't voorszreven Mirakel van den dooden verrefen / en fiederf als Henoch en Elias onsterffelyk geworden syn. Altoos de Pelgrims syn wel te byden / wanneer se haar Hoeden met de Deeren / die dese Miraculose beesten ontballen syn / mogen onschikken.

Uit Nabarre stappen wy ober in Arragonien / een Landschap 't welk syn naam van de Riviere Arragon / spuitende uit het Pyreneesche gebergte / gekregen heeft / en een van de eerste Provincien van Spanjen getoest is / die het jok der Maren heeft afgeschud. Het word bepaald / ten Noorden daar het Pyreneesche gebergte / 't welk het selve van Frankryk scheid ; ten Westen dooz Nabarre / en de beide Castilien ; ten Zuiden dooz het Koninkryk Valencien / en ten Oosten dooz het Graaffschap of Vorstendom van Catalonien. Men plaatst hier het kleine Koninkryk Sobzarbien / en het Graaffschap Ribagozfa. De uitgestrektheid van dit Land is / in vergelykinge van andere Koninkryken / of Provincien van Spanjen groot genoeg ; hebbende negentig mylen in de lengte / en agt en veertig in de bzeete ; maar het Land in sig selven is doozgaans bergagtig / dzoog / qualijk bebouwt / en onbzugtbaar / insonderheid tegen het Pyreneesche Gebergte : waar dooz dan dikwils wyd en bzeed geen wooningen gebonden worden / en men niet anders als Kotsen / Hup / en naare wildernissen fiet. Egter kan men niet seggen dat het selve van Rivieren ontbloot sou syn ; want behalven de Aberus / die dwers dooz het selve heenen loopt / soo syn 'er nog de Falo / de Cinca / de Gallego / en de Arragon / waar van het selve syn naam heeft. Hier van daan is het / dat 'er nog hier en daar Valleien gebonden worden / die dooz afwateringen / uit dese Rivieren bevoogtd sijnde / kroon en bzugten genoeg konden onbzugten / indien de schaarsheid der Antwoonderen / en de leuigheid van die 'er nog

Arragonien.

Desiflfs gelegenheid.

Grote,

Vrugbaarheid.

Onvrugbaarheid.

Verdeeling.

gebonden worden / daar aan geen groote beletselen gaf. De lugt is 'er seer goed en gefond. Men vind' er goede Ijer. Mijnen / ook sommige van Goud; maar die seer weinig voordeel bpbzengen; en nauwelijks de moeite waardig sijn / van sere te bearbeiten. Men onderscheidt dese Provincie tegentwoordig in agt Diocefen / of Heerlijkheden / na soveel capitale Plaatsen / van welke deselve de naam dragen / als sijnde dese navolgende / Saragossa, de Hoofdstad van het gansche Koninkrijk / Tarazona, Huesca, Jacca, Balbastro, Tervel, Albarazin, en een gedeelte van de Heerlijkhed van Pampelone: Behalven de Staten en Koningryken / soo in Spanjen als elders / die van dit tegenwoordige dependeren; waar van wy op een ander plaats reeds gesproken hebben; als mede op wat maniere het selve met dat van Castilien / dooz het houwelijk van Ferdinand en Isabelle / in den jare 1479. vereenigt is: het welke nochtans tot de vereeniging van dese twee Volkeren seer weinig heeft toegebragt / soo diep sijn dese natuurlijke strydigheden aan beide kanten tussen deselve ingeworteld. Een Arragonier sal selden van een Castiliaan wel spreken / en wanneer een Castiliaan een boosaardig mensch beschryben wil / soo noemt hy hem een Arragonier. En in waarheid de Arragoniers / de goede niet te na gesproken / hebben dingen ober sig die niet te pryfen sijn / maar boven al een natuurlijke hobaardigheid / die nergens dooz te beteugelen is. Haar goede hoedanigheden sijn een verhebenheid des geestes / een goed oordeel / en somtijds soo edelmoedige geboelens / als' er te bedenken sijn.

Ingebooren haat tussen de Arragonesen en Castilien.

Bandoleres, een erg slag van Vagebonden.

Maar van dit slag van menschen verschild geweldig veel / dat schuim van Vagebonden / die met gansche trouwen / onder de naam van Bandoleres, dooz gansch Spanjen stropen / en de Reifigers veeltyds oberlastig sijn. Insonderheid maakt dit geboefte sijn werk / om jonge Dogters van aansien te roben / die dan dooz haar op sekere sommen worden gesteld / booz welke de ouders / of vzienden die komen lossen. Maar het grootste ongeluk dat dese elendige kan overkomen is / wanneer se met eenige natuurlijke schoonheden begaaf sijn: Want dan sijnse booz geen geld los te kopen / maar moeten in haar verwoede sklouten blijven / en haar gansche leven met de boosaardigste menschen van de wereld / in verbaarlijke spelonken en hoolen doozbzengen: latende dese ontaarde booswigten sig selven liever het leven benemen / als datse van desen buit souden scheiden. Ja men heeft deselve tot dese uiterste verwoedheid sien komen / datse / uit enkele jaloufie / dese ongelukkige het leven hebben benomen / alleen maar om te beletten / dat een ander daar van deelgenoot sou sijn.

Vreemde maniere op welke de Koningen van Arragon bevestigt wierden.

Wat Arragonien sederd het begin der elfde eeuw van Koningen is geregeerd / en dat Ramirus, of Ranimirus de eerste onder deselve is geweest / is volgens de algemeene Historiekunde soo bekend / dat het van niemand word in twijffel getrokken: Maar de maniere / op welke die Koningen bevestigt wierden / is iets waar van men in geen Historien de weergaa vind.

De Arragoniers / gelijk my gesegt hebben / van de eerste sijnde geweest

wees die het jok der Moren hadden afgeworpen / en niemand van den stam der oude Goetische Koningen onder sig vindende / soo quamen se ober een / een Koning van een ander geslagt te verkiefen. De Provincie / en hy wierd met algemeene stemmen tot Koning verkoren. Zijn's onzdeels is dit deselve Garcias Ximenes geweest / die wy hier vooren booz den eersten Koning van Nabarre te boeke hebben geset / om dat het blykt dat hy met eenen Koning der Sobrabiers was / synbergt / niet verre van de Stad Balbastro / gelegen / en dat om dese reden hem den tijtel van het gansche Koninkrijk van Arragon is toegelegt. Want anders waar sou men met de tydreckeninge / waar met de naam van Ranimirus / waar met het geslagt-registur der echtelijke Koningen van Arragonien / onder het welke geen Garcias honderd jaar verschillen / Ranimirus sou meer als vyf eersten Koning gedebiteert worden / en het gansche geslagt-register sou valsch wesen.

Sp dan op soodanigen wyse tot de verkiefsinge van een Koning gekomen synde / soo reserbeerden se sig de wyheid van hem soodanige wetten booz te schryven / en sijn magt op sulck een wyse te bepalen / als haar wel gebiel. Angebolge van dit boozstel / so keurden se gesamentlyk booz goed / dat soo ras haar Koning eenige van de wetten diese hem boozschreven / sou overtreeden / hy ten vollen van sijn gesag / magt en vermogen sou verballen sijn / en sy het regt hebben van een ander in sijn plaats te kieser / al was het ook een Heiden en ongelovige. En om hem te beletten / dat hy niet t'eeniger tyd haar boozregten sou kienken / en die te beter tegen hem te kunnen berbedigen : soo stelden speen soubereine Oberheid / of Hoofd van Justicie aan / welke alleen sou passen op het bedryf van den Koning / der Regteren / ende des Volks ; hem noemde hy ucnemendheid el Iustitia. Nog alsoo het gesag van een Opperheer bequaam is / een particulier persoon / vreesse aan te jaagen / soo wildense / om dese Iustitia te beter in sijn bedieninge te bekragtigen / dat hy op geenderhande manier sou kunnen worden aangerast / of te regte gesteld / nog in sijn persoon / nog in sijn goederen / als booz een volkomen vergaderinge der Staten van het Rijk / die sy Las Cortes noemen. Nog voegden sy daar by / dat indien den Koning een van sijn onderdanen quam te onderdruken / de groote en vermogenbe van het Rijk souden t'samen spannen / en beletten dat hem niets van sijn Inkomsten en Domein betaald wierde / booz en al eer den onschuldigen was geregtvaardige / en den verdrukten hersteld in sijn goederen : en aan dic alles moest het boozschreven hoofd van de Justicie de hand houden. En om den Koning te beter indruk daer van te doen geben / als mede om hem te doen sien / wat gesag dit Hoofd van de Justicie ober sijn persoon hadde / soo wierd niet den Koning / maar desen Opperregter / ten dage van sijn bevestiginge op een Croon ber-

El Illustratia, wat dat voor een soort van Regter was.

64 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van
berheben / booz welke den Koning sig bloodshoofs / en op sijn knien/
moest nederwerpen / en den eed in syne handen afleggen / swerende booz
sig / en booz sijne nakomelingen ten eeuwigen dage / haar luider Pri-
vilegien en vryheden wel te sullen onderhouden.

Dit nu aan de sijde des Konings gedaan synde / erkenden sy hem
ook van de haare booz haren wettigen Koning / maar op soo misse-
lijken en oneerbiedigen wijze / dat het te verwonderen is. Want in
plaats van hem trouwe en gehoozsaamheid in eigen persoon te beloven/
soo dedden se hem dooz den mond van den Regter niet anders als dit
navolgende seggen: Nos que valemus tanto como vos, os hazemos nue-
stro Rey, y Segnoro, Contal qui gardeis nuestros fueros, y libertades;
si no, no. Dat is / Wy, die soo goed sijn als gy, stellen u aan tot onsen
Koning, en Heere, met conditie, dat gy onse Privilegien en Vryhe-
den sult bewaren, soo neen, neen: want indien gy in gebreke blijft
van die te onderhouden, soo en sullen wy u niet meer erkennen. 't Was
nog al wonder datse niet seiden / beter te sijn als den Koning / soo als
de kok van den Warts-bisschop van Burgos dede / die dooz den Hof-
meester bekeven synde / het af ront hem aangedaan op dese wijze sogt
af te weren: No puedo padecer la rina, siendo Christiano viejo, Hi-
dalgo como el Rey, y poco mas. Ik en kan, seide hy met een gram-
storigheid sijn rang en oorde passende / geen kyven verdragen, sijnde
afkomstig van de Oude Christenen, en daar en boven soo Edel als de
Koning, en selts nog eeu weinig meer.

Maar Don Pedro by vervolg van tijd tot tijd tot de Kroon geko-
men sijnde / en oordeelende dat dese gewoonte weinig ober-een-komst
had met de Koninglyke waardigheid / bzagt dooz sijn aansien / ver-
fork / en aanbiedinge van veel boozdeelige Privilegien / eindelijk soo
veel te wege / dat deselve in een algemeene Vergaderinge van de Sta-
ten van het Rijk vernietigt wierd. Dit gedaan sijnde / gaf men de
Acte / waar in dese Wet / of gewoonte geschreven was / ober aan
Don Pedro. Soo dza en had hy deselve niet ontfangen / of hy trok
sijn Volk uit / en quetste daar mee sijn hand soodanig dat'er het bloed
uitleep / seggende / dat het rebelyk was / dat een Wet die de Onder-
danen soo veel vermogen gaf over een Opperheer, niet anders als met
het bloed van een Opperheer moest worden uitgewischt. Maar men
heeft gebonden / dat de navolgende Koningen / de geside Privilegien
niet eens soo stiptelyk hebben onderhouden / en dat in tegendeel Philip-
pus de Tweede / deselve niet alleen merkelyk besnoeid / maar ook
booz een groot gedeelte weggenomen heeft. Eger blijft het gesag van
desen Opper-regter nog in wesen / ten opsigt van de Regters en Offi-
cianten / die iemand qualijk Bonnissen / of verduziken. Maar dese
soo genaamde Justitie word op sulken onregthaardigen wijze uitge-
voerd / dat den beledigden / al bleek sijn onschuld soo klaar als de
Sonne / mogtans altijd de straffe ondergaan moet / tot dewelke hy
van den onregthaardigen Regter veroordeeld is / sonder eenige andere
betroosting daer booz te hebben / als dat soodanigen Regter booz het

Aardig ge-
seg van
Don Pe-
dro.

ge

getweld en onrecht dat hy hem heeft aangedaan / mede op sijn beurt ge-
 straft word. Een exempel / een Arragonees qualijk gebonnis of ber-
 ongelijkt sijnde / bzengt sijn klagten daar ober aan de Iustitia / mits
 configurerende byf honderd Rijksdaalders. De Iustitia is verpligt / na
 een nauwkeurig onder soek van saken / die gene te straffen / die niet recht-
 veerdig gesozdeelt heeft ; en soo hy daar omtrent in gebzeke blijft / so
 mag de onderdrukte sijn toelugt tot de Staten van het Rijk nemen /
 die dan vergaderen / en negen perfoonen uit den haren kiezen / te we-
 ten / uit de Gzoot / uit de Kerckelyke / uit den kleinen Adel / en uit de
 Burgerz. Van de eerste wordzen'er dze gekosen / en twee uit ieder van
 de dze andere lichamen : en 't geen het alleraanmerkelykste van allen
 is / bestaat in dese bysonderheid / datse de onwtersten van allen
 uit ieder van dese lichamen daar toe verkiezen / en dat om ober de bon-
 nissen van de allerbequaamste Regtsgeleerden te ooздеelen ; 't sy om
 deselbe te meer schande aan te doen / wegens de misflagen diese begaan
 hebben ; of wel / om daar dooz als te toonen / dat de Justitie soo
 klaar en suiver behoord te sijn / dat luiden van de minste wetenschap
 deselbe konnen kennen / sonder dat daar toe geleerdheid of welsprekend-
 heid van noden is. Dese maniere van doen / hoe bzeemd die ook mag
 schijnen / baart nogtans soodanigen schykt onder de Regters / datse be-
 zen soo dikwils alsse een bonnis vellen ; gedurig bzevende / dat het te-
 gen haar selfs sou mogen sijn / indienze of dooz verboeringe / of dooz
 misverstand / daar in de minste fout begingen / die dan of op haar le-
 ben / of ten minsten op haar goederen / sou verhaald wordzen. Dog
 het gaa soo als het wil / soo houd de Iustitia dog altijd stand / en niet
 tegenstaande den quaden Regter strengelyk wegens sijn verkeerd bon-
 nis gestraft word / soo blyft nogtans dat bonnis in sijn kragt / en word
 aan den onschuldig verooздеelden uitgeboerd. Gebeurd het nu / dat
 soo een ongelukkige ter dood is verooздеeld / soo doet men hem / son-
 der de minste insigt op sijn onschuld te hebben / sterben ; maar de Reg-
 ter word booz sijn oogzen alvorens met de dood gestraft. Heest nu in
 tegendeel den beschuldigden Regter sijn dingen wel gedaan / so is die
 gene / die de byf honderd Rijksdaalders geconsigneert heeft / deselbe
 quit / en al was het dat hy honderd duisend ponden jaarlyks moest ver-
 liesen / dooz het bonnis van het welke hy sig beklaagd heeft / so blyft
 nogtans het selve bonnis altijd goed / en word den Regter mede maar
 betwefen / om van gelijken byf honderd Rijksdaalders te betalen / bly-
 vende het overige van de middelen des Regters verbeurd booz den Ko-
 ning : Invoegen dat'er niet anders van noden is / om soo wel den Reg-
 ter / als den aanklager / te ruineren / als sig aan desen Opperregter
 te addresseren. Redelijker quam my de maniere van recht oeffenen
 booz / diese is het straffen der misdadige / die het leven verbeurd heb-
 ben / onderhouden. By boozbeeld / een Cavalier heeft een ander in
 een duel dood gestoken / soo word hem het hoofd van vooren afgehakt ;
 maar indien iemand een ander vermoord heeft / soo geschied het selve
 van agteren / om te onderscheiden / wie sig op een eerlyke / en wie sig

Vreemde
 en onrecht-
 vaardige
 manier
 van vonnis
 spreken.

Manslag
 hoedanig
 gestraft.

66 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van

op een oneerlijke en verradersche wijze gedzagen heeft. Waar by ik nog booz het laaste aanmerke / dat Arragonien niet alleen sijn bysonder Raad aan 't Hof van den Koning tot Madrid / maar ook sijn epgen en bysonder Inquisitie tot Saragossa heeft.

Saragossa.

Thans wordt het tijd / en de naam van Saragossa maakt het my indagtig / dat ik H. Ed. van de Steden van Arragonien een bysonder verslag moet doen. Saragossa / Hoofdstad van Arragonien / in 't latyn genaamt Caesar Augusta, is wegens haar Godheid / goede gelegenheid / &c. booz een van de scaepste Steden van gansch Spanjente houden / en heeft alleen meer bysonderheden als alle de andere Steden van Arragonien / Se legt in een aangename vlakke aan de Riviere Ebzo / dicht by de 'samenloop van de Gallego / en van de Guerva / tussen de Steden Valbastzo en Calatajud / omtrent veertien mijlen van de eene en van de andere. Se heeft bzeede en ruïne Straten / schoone Marktplaatfen. Kostelike Gebouwen / pragtige Kerken / en een heerlijke steene Brug / die ober de Ebzo gaat. De Stad is met een muur omringd / die ober al met Toornen wel boozsien is. Hogtangisse daarom juist de sterkste niet / ten waar de moedigheid der Inwoonderen haar nieuwe kragten bysette. De Stad met de Doozsteden heeft dzie mijlen in den omtrek / en veel treffelike Tuinen en Lusthuisen. Se heeft haar eigen Jurisdictie / van die van den Vice Ke afgefonderd / en ook haar eigen gebangenis / van die van den Koning onderscheiden. Het Stadhuys is een schoon geboutw / steunende op veel kostelike pilaren. Hier aan volgd La Casa de la Deputation, sijnde het huys waar in de Staten van het Land vergaren. Boven in het selve is een schoone Saal / in welke de Koningen van Arragon van den eersten tot den laastfen levens gwoote sijn uitgebeeld : staande by pder afbeeldinge een kozt verhaal van der selven leven en daden. Men siet onder deselbe maar de afbeeldinge van eene byoutw / genaamt Petronella / sijnde een eenige Dogter van den Koning Hamicus / die sig met Ramondus Berengarius / Graaf van Barcelona / verhoutwelike heeft waar dooz dit Koningrijk aan hem gebzagt wierd. Aan het eene einde van de Saal staat den Ridder St. Joris / met een dzaak van wit marmer onder sig ; sijnde een stuk dat uittermaten schoon is. Hier by staat aan te merken / dat of wel S. Jacob de algemeene Patroon van Spanjen is / soo wordt dog St. Joris booz de bysondere Patroon van Arragonien gehouden : En misschien datse alle beide ebenveel daar toe contribuieren. Aan 't een epnde van de Saal is een Crucifix op znde gewerkt / by het welke den H. Franciscus en Hieronimus sijn. De Straat in welke het Palleis van den Vice Ke / of Koningliken Stadder is / wordt booz de schoonste in heel Spanjen gehouden / soo lang en bzeed is se / soo heerlikt beboutwt / en soo vermakelike. Se wordt in de Spaanse taal la Calle Santa, dat is / de Heilige Straat / genaamt / om dat in deselbe veel Chyristenen dooz de ongelovige verslagen ende gedood sijn. Alhier is een seer schoon kruis / waar by dit paart versfen te lesfen staat.

Hic

Hic locus effuso, quem Gratia Virgo sacravit,
Sanguine cum fociis, Martyribusque suis.

Willende soo veel seggen als:

Dit is de plaats, die met der Martelaren stoet,
Ue kuische Gratia gewijt heeft door haar bloed.

De Hoofd-kerke is een oud Gebouw/hebbende een seer sierlijk Choor van louter witte Marmer. Dooz het selve staat een Grasseen mede van Marmer / alwaar de eerste Inquisiteur lept / boben welke ses Dooren aan twee pylaren hangen / tot een teeken hoewel sig desen Baas heeft uitgesloofd. In de kerke van S. Franciscus siet men de Bouwkonst der Dooren / en een verwelffel / 't welk wegens sijn grootte en schoonheid verwonderinge baart / om dat dooz geen pylaren altoos onderschjaagt is. Onder ander Heiligdommen toond men hier het hoofd van de Maagd S. Encratis / of Engratia / in silber beslagen / met een halsband van louter kostelyke Edel gesteenten / die'er de waarde geensins van verminderen. Dit was een Dogter van een booztrefselijk Heer in Lusitanien / en wierd onder den Keiser Diocletiaan / binnen dese Stad dooz den Landhoogd Pacianus / neffens agtien ander persoonen / om 't leven gebragt. Van dese Heilige Encratis schryft de vermaarde Poet Prudentius / in sijn Boek genaamt Peristephanon, in den Loffang ter eeren der agtien Martelaars van Sagragossa / dit navolgende:

Hic &, Encrati, recubant tuarum
Ossa Viturum, quibus efferati
Spiritus Mundi, Violenta Virgo,
Dedecorasti, &c.

Hier leggen ook, Enkraat, begraven,
U beenderen, die men staag sag draven,
Vol yver, deugd, en goddelijk geweld,
Die 's werelds dollen drift beschaamt heeft, en ontfeld.

Maar ik twiffel / of het geen men verhaald van het Mirakel van Nueftra Sennora del Pilar, wel van soo veel geloofwaardigheld is / als men de menschen daar ter plaatsen soekt diets te maken. Men segt / dat den Apostel Jacobus in dese Stad gekomen sijnde / om het Evangelium te prediken / nauwelijks drie of vier menschen had konnen bekeeren; waar ober hy de Heilige Maagt Maria had aangeroeppen / die hem / op seker Pilaar nederdalende / was verscheenen / hem van haar hulp en bystand versekerende; waar dooz van die tijd af veel Heidenen waren bekeerd geworden. Altoos men siet'er tot op den huidigen

gen dag de Pplaar / waar op dit wonderwerk geschied sou syn / buiten de Kapelle / waar in het beeld van Maria selver staat / sijnde met pfer beslagen / en daar en boven nog wegens den ouderdom onderstut. Binnen in de kapel staat het Beeld van Maria selfs / sijnde in het rood gekleed / en met peerlen gehozduurd. Se heeft een klein hoofd / en staat op een pplaar geen elle hoog / die met slutweel bekleed is. Kon- dom staan sommige Engelen / ten eenemaal van silber / die elk een haars in de hand hebben / en om deselve hangen veel silbere lampen. Agter de Kerke van Nuestra Sennora del Portillo leyt het Kasteel / met agtien groote stukken van Metaal / en tagtig soldaten / die het selve bewaren / beset. Op de Dominicanen staat dit nabolgende ; Deus omnia subjecit Sancto Raymundo. God heeft den Heiligen Raymond alles onderworpen. Het welke my dunkt al byz wat verre te gaan. Men bind hier ook een booztreffelijk Gasthuis / el Hospital Real, y general de Nuestra Sennora de Gracia, genaamt. Ook is hier een toorn / die wel besienswaardig is / hebbende twee honderd vier en tagtig trappen / daar men met paarden opryden kan. Maar de Academie / of Hoogeschool heeft seer slegte Collegien. Maar behalven alle dese booz- deelen / soo heeft deselve Stad ook haar gebzeken / die wel boozna- mentlijk dese nabolgende syn. Daar en is niet een Fontein in de Stad het welke / soo als men licht gedenken kan / een groot gebzek van Water geeft. De Riviere Ebzo aan welke de Stad gelegen is / is hier omtrent niet vaarbaar / en dat ter oorzak van gebaarlijke en meenigvuldige klippen / die in deselve leggen. Ook bait het booz de byemdelingen byz ongemakkelijk / dat het volk hier doozgaans soo fier en hozfel is. Se syn niet minder als gepszaakszaam / of toegebende / en souden liever al haar leven in huis blijven / als de eerste te syn / om met iemand kennis en nieuwe vrydschap te maken. En't by de lugt / of iets anders daar van oorzak is / de byemdelin- gen / insonderheid de Blamingen en Duitfers / gaan daar alle quinen / en offe wel niet alle sterben / soo doet dog elk syn best / om'er soo ras van daan te komen als mogelijk is. Syn het Soldaten / soo soeken- se te deserteren / maar boven al de Spanjaarden en Napolitanen. De laatste trekken dooz Byzantrijk / en keeren weder na haar Land. De andere gaan langs den Doet van het Pyreneesche Gebergte / be- nens Languedocq / en komen dooz Navarre / of Biscapen / weer in Castilien.

Tarazona. Naast Saragossa syn de booznaamste Steden van Arragonien / Tarazona / Huesca / Ec. Tarazona of Turiasco, is een Bisschoplijke Stad in Arragonien / gelegen op de Frontieren van Sud Castilien / en Navarre / aan de Riviere Quellas / drie mijlen boven Tudela.

Huesca. Huesca, sijnde het Osca Illergetum, is een kleine Stad in Arrago- nien / gelegen op de Riviere Huella / negen mijlen van Saragossa ten Suidoosten / hebbende een hooge School / en een Bisschop / die van die van Saragossa ahangelyk is. In dese Stad seid men dat den Heiligen Laurentius / met syn broeder den Heiligen Crontius / ge- boren sijn.

Jacca, of Jacea, is een Stad in Arragonien / op de Riviere van de selve naam gelegen / tusschen het gebergte Jaca / 't welk een gedeelte van het Pyreneesche Gebergte is. Se wordt beschermd door een sterk Kasteel / en heeft een Bisschop afhangende van die van Saragossa / waar van se omtrent de zestien of agtien mijlen gelegen is.

Jacca.

Diet verre van Jacca is het Klooster van S. Johannes de Pegna / alwaar nog sommige gedenkteekenen der Koningen van Sobzarvien gesien worden.

Balbastro, in 't latin Barbastrum, is een Bisschoplyke Stad in Arragonien / gelegen op de Riviere Vero / dicht by de mond van de Riviere Cinca / tusschen de Steden van Lerida en Huesca. De grond hier omtrent is seer vrugtbaar / insonderheid in goede Wijn en Olie.

Balbastro.

Tervel, Tervelum, of Terulum, is een kleine / nochtans Bisschoplyke Stad in Arragonien / gelegen tusschen de t'samenloop bande Riviere Guadalabiar / en Alambza / vyf mijlen van Albarazin / teger het Zuiden.

Tervel.

Albarazin, Albarazinum, en Lobetum, is een Bisschoplyke Stad in Arragonien / gelegen aan de Riviere Guadalabiar / omtrent vier mijlen van Tervel tegen het Noorden.

Albarazin.

Behalven dese Steden soo sijn 'er nog sommige blekken of heerlykheden / die alle met de voozregten der Steden voozsien sijn / en sijn dese nabolgende / Taleste, Exca, Sadava, Sos, en Ona Castiglio : Maar hebben geen bysondere aanmerkinge van noden.

Ten Oosten van Arragon legt de Provincie van Catalonien / hebbende de gedaante van een Driehoek / veertig mijlen van het Noorden tot het Zuiden / en vyftig mijlen in de lengte van het Westen tot het Oosten. Ten Noorden wordt het bepaald door het Pyreneesche Gebergte / die het selve van Frankrijk scheiden / ten Westen door het Koninkrijk Arragon / en Valencien / ten Zuiden en ten Oosten door de Middellandsche Zee / in 't latijn wordt deselve genaamt Catalonia, Catalaunia, en Gothalonien, men wil datse haer naam van de Gothen en Alanen bekomen heeft. Dit Land wordt behalven de Ebzo / die 'er maar vooz een klein gedeelte doozloopt / besproeid door verscheide Rivieren ; onder welke de vooznaamste sijn de Lobzegat / de Ter / de Cet / en de Segzo. De lugt is 'er seer getemperet / en gesond ; maar het aardrijk bergagtig / en doozgaans niet seer vrugtbaar / egter valt 'er eenig koozn / Wijn / Olie / en nog meer oost en vrugten vooz de Inwoonders. Men vind 'er Amethisten / Agaten / Cristal / Azur / Albaster / Mijnen van Aluin / Vitriol / Zout / en Yser ; sommige willen van dat 'er ook van Goud en Silber sijn ; maar die slagten al de andere van Spanjen / sijnde soo onvrugtbaar dat het de moeite niet waardig is / van se te bearbeiden. Het wordt door de Riviere Lobzegat verdeeld in een Ooster en Wester gedeelte : en langs de kusten van het Ooster gedeelte wordt Coral gebonden. Het begrypt seventien Jurisdictionen / of Heerlykheden / waar van 'er twee sijn in het Roussillon / die de Franssen toebehooren / de rest behoort aan de Spaanse. De vooznaamste Steden

Catalonien.

Desselfs gelegenheid en grootte.

Vrugtbaarheid en onvrugtbaarheid.

Verdecling.